

مقاله پژوهشی

نقش پرهیز از تفرقه و همکاری کشورهای اسلامی در تأسیس امت واحده اسلامی با تأکید بر نظرات امام خمینی و امام خامنه‌ای

حمید شهریاری^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۸/۲۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۲/۰۶

چکیده:

این مقاله بر آنست تا نقش پرهیز از تفرقه و همکاری کشورهای اسلامی در تأسیس امت واحده اسلامی را تبیین کند. محور اول مقاله بر نقش پرهیز از تفرقه گرایي و تعرض به یکدیگر در جهان اسلام تأکید دارد و محور دوم همکاری‌هایی است که در جهان اسلام باید محقق گردد تا بتوانیم به امت واحده اسلامی دست یابیم. این دو محور اولین گامهایی است که برای تحقق امت واحده اسلامی باید پیمود. هر یک از این دو محور دارای اجزایی است که شرح آن در این مقاله آمده است. در هر مورد پس از توصیف به ادله متنی هر یک از آنها پرداخته شده است. علاوه بر آن تلاش شده تا شواهد قوی که در کلام امام خمینی -قدس سره- و رهبر معظم انقلاب -دام ظلّه- به دست آمده نیز ارائه گردد.

واژگان اصلی: وحدت امت، تفرقه، جنگ، تکفیر، ترور، همکاری.

تاکنون تبیین‌های مختلفی از مفهوم امت واحده اسلامی بدست آمده است. در یکی از این تبیین‌ها با عنوان «ارکان امت واحده و تمدن اسلامی از منظر امام خمینی قدس سره الشریف و مقام معظم رهبری» به قلم معینی زاده و لک زائی، دین، عقلانیت، علم و اخلاق به‌عنوان ارکان چهارگانه تشکیل امت واحده و تمدن اسلامی شمرده شده‌اند. (معینی‌پور و لک‌زایی، ۱۳۹۱، ۵۱-۷۵) در مقاله مذکور ابتدا به تعریف و تبیین مفهوم دین می‌پردازد و رابطه آن را با سیاست شرح می‌دهد. در انتهای بحث در جملاتی کوتاه ذکر می‌شود که دین مبنای وحدت است و دین از پایه‌های مهم تشکیل امت واحده اسلامی است. اما تبیین روشنی از چگونگی و توصیف ارتباط دین با امت واحده بدست نمی‌آید. در این مقاله روشن نشده که اختلاف در دین را چگونه می‌توان به نفع امت واحده تفسیر کرد. از آن جهت که دین خود در مرحله‌ای منشأ بروز اختلافات است. (طباطبایی، ۱۴۱۷: ج ۱۰، ۳۲) امروزه نیز مشاهده می‌شود که تفاسیر مختلف از ادیان و مذاهب منشأ تکرر است. همین مسیر در مفهوم عقلانیت طی شده و عقلانیت معیار و ملاک تشکیل مدینه فاضله و امت واحده محسوب شده است. به نظر می‌رسد عقلانیت ابزاری برای دستیابی به امت واحده باشد و چون رکن یک شیء داخل در آنست بنابر این عقلانیت را که ابزار وصول به امت واحده است نمی‌توان رکن آن محسوب کرد. همین نکته در باب علم نیز صادق است. به نظر نگارنده این سطور این مقاله نتوانسته است تبیین مفهومی روشنی از امت واحده بدست دهد و نیازمند تکمیل است.

مقاله حاضر برآنست تا دو جزء مفهومی و دو رکن معنایی «امت واحده» را تعیین و تبیین کند. تبیین الگوی مفهومی امت واحده نیازمند بررسی‌های کاملتری است که اجزاء دیگر نیز در آن تبیین گردند. در کنار مفهوم «امت واحده» مفهوم «اتحادیه کشورهای اسلامی» معرف نظامی است که بر این امت واحده حکومت دارد و از مؤلفاتی همچون حقوق شهروندی اجماعی و حاکمیت قانون اساسی کشورهای اسلامی بهره می‌برد. در عین حال تلاش دارد تا نوعی فراحاکمیت را برای امت واحده ترسیم و تبیین کند. همچنین از آنجا که «تمدن نوین اسلامی» در ادبیات جدید از امتیاز خاصی در حوزه اسلام‌پژوهی برخوردار است، دستیابی به «امت واحده» و «اتحادیه کشورهای اسلامی» پلکانی برای دستیابی به «تمدن نوین اسلامی» محسوب می‌شوند، ولی تبیین این دو موضوع از مقصود این مقاله بیرون است.

معماری امت واحده دارای لاقول دارای دو محور اصلی استو این مقاله بر آنست تا به توصیف هر یک از این دو محور، مفهوم امت واحده اسلامی را وضوح بخشد.

محور اول: پرهیز از تفرقه گرایی و تعرض در جهان اسلام

بدون تردید استکبار جهانی ایجاد تفرقه در جهان اسلام را به عنوان مهم‌ترین هدف خود دنبال می‌کند و استفاده از انواعی از ابزارها که این هدف را تحصیل کند به صورتی جدی در دستور کار آنان قرار دارد. اگر بتوانند در دنیای اسلام ایجاد جنگ می‌کنند و اگر نتوانند با ترور شخصیت‌های تقریبی و وحدت‌گرا یا با روش تکفیر گروه یا فرقه مقابل سعی می‌کنند هر مذهب را علیه مذهبی دیگر تحریک کنند و موجبات ناامنی را در جوامع اسلامی رقم بزنند. ایجاد تنازع و درگیری‌های فرقه‌ای و قومی به صورت خیابانی یا بین منطقه‌ای نیز از دیگر روشهای آنان برای برهم زدن آرامش در جهان اسلام است. همچنین اینک شاهد این هستیم که برخی از افراد جاهل با توهین به مقدسات مذاهب دیگر موجبات خشونت کلامی را در شبکه‌های ماهواره‌ای و اجتماعی فراهم آورده و با تحریک احساسات طرف مقابل تعصبات دینی و قومی را دامن می‌زنند. در حالی که تمامی این روش‌ها مورد انکار و نهی قرآن کریم است. شدیدترین نوع تفرقه و تعرض بین امت اسلامی جنگ و درگیری است. قرآن برای ترویج صلح پایدار اقامه عدالت را شرط دانسته است.

وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَاصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ (الحجرات: ۹)

در این آیه شریفه که شأن نزول آن هنگام درگیری دو دسته از مسلمانان در مدینه منوره و در حضور پیامبر رخ داده است به اصلاح بین دو گروه از مؤمنان که با هم درگیری پیدا کرده‌اند امر شده است. (زمخشری، ۱۴۰۷: ج ۴، ۳۶۴) در عین حال الزام به صلح منوط به شرط احقاق حق با عدالت جبرانی است. به این معنا که اگر در این جنگ و نزاع ثابت شد که گروهی ظالم است باید حق پایمال شده را جبران کند و اگر نکرد در اینجا دستور قرآن به جنگ و مقابله با ظالم است تا به امر الهی که همانا اجرای عدالت است گردن نهد. و اگر گردن نهاد و حق را پس داد آن گاه مجدداً دستیابی به صلحی پایدار و مبتنی بر عدالت مورد امر قرآنی است. بنابر این معیار

اصلی و اولیه بین جوامع اسلامی صلح است. اما در صورتی که ظلمی تحقق یابد دفع ظلم ظالم به وسیله جنگ برای اجرای عدالت جبرانی و دستیابی به صلحی عادلانه و پایدار از دستورات متعاقب آن صلح است.

مسلمانان در همه جای جهان بیش از گذشته باید مراقب سیاست تفرقه‌افکنی و جنگ افروزی دشمنان اسلام باشند. امروز دشمنان در عراق، در فلسطین، در لبنان و در هر نقطه از جهان اسلام که بتوانند آتش افروزی می‌کنند و با بهانه‌های گوناگون مذهبی و قومی و حزبی و غیره مسلمانان را به صف‌آرایی در برابر یکدیگر و برادرکشی تحریک می‌نمایند. مسلمانان نباید به آن‌ها در این هدف ننگین و خطرناک کمک کنند (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۶).

یکی دیگر از راه‌هایی که دشمنان اسلام برای ایجاد تفرقه بین امت اسلامی دنبال می‌کنند ترور شخصیت‌هاست. ترور اولاً متوجه کسانی است که نقشی اساسی در ایجاد ائتلاف و وحدت در امت اسلامی دارند و نقشه‌های شوم دشمن در ایجاد نزاع و خشونت در جهان اسلام را افشا می‌کنند. گاهی نیز افرادی از یک فرقه را ترور می‌کنند یا اسباب و علل آن را فراهم می‌کنند تا فرقه مقابل را به نزاع و خشونت مضاعف تحریک کنند. این در حالی است که قرآن کریم نفوس مسلمانان را محترم شمرده و قتل نفس را معادل با قتل عام محسوب داشته همانطور که احیای نفس را به منزله احیای تمام اجتماع برشمرده است. (المائدة: ۳۲) مقام معظم رهبری در بیانات خود فرمودند:

برادران اهل تسنن هم بدانند که نقشه دشمن، ایجاد اختلاف است، ایجاد تعصب است، برادرکشی است؛ به کمتر از برادرکشی هم راضی نمی‌شوند. (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۵ ج)

سومین راه برای ایجاد تفرقه در بین صفوف مسلمانان تکفیر است. تکفیر از جمله حربه‌هایی است که ترویج آن از سوی گروه‌های افراطی دنبال می‌شود. امروز شاهد آن هستیم که این طرح نه تنها بین گروه‌های شیعه و اهل سنت بلکه حتی بین اهل سنت و فرقه‌های مختلف آن در حال انتشار است. تکفیر مجوزی برای مهدور الدم بودن و به همین جهت تجویزی برای ترور و قتل مسلمان است. این در حالی است که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله حرمت مال و جان و آبروی مسلمان را واجب دانسته است. (مسلم بن حجاج، ۱۴۱۲: ج ۴، ۱۹۸۶) مقام معظم رهبری در باره تکفیر چنین بیان فرموده‌اند:

بیایید وحدت اسلامی را عملی کنید و منشوری را که همه علمای اسلام، همه روشنفکران دنیای

اسلام، همه برجستگان سیاسی با اخلاص دنیای اسلام آن را تأیید و تصدیق کنند و برای عملی کردن آن تلاش کنند، تهیه کنید، تا دیگر مسلمانی جرأت نکند متکلم به کلمه توحید را که در یک مذهب یا در یک جناح دیگر است، تکفیر کند؛ تا برادران با هم باشند (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۵ الف).

چهارمین روش برای تفرقه که باید از آن پرهیز کرد تنازع و درگیری است. تنازع از جمله اموری است که موجب ضعف در بین امت اسلامی می‌شود. اگر جنگ به معنای تقابل دو کشور اسلامی در میدان مبارزه یا لبه مرزهای دو کشور است، نزاع عمدتاً به معنای دشمنی و درگیری فرقه‌ای، طائفه‌ای، مذهبی و قومی درون یک کشور است. درون خیابانهای یک کشور نزاع شیعه و سنی راه می‌اندازند، جایی دیگر نزاع بین عرب و عجم یا ترک و فارس و در محلی دیگر درگیری برای جدایی طلبی قومی مثل آنچه اینک در مورد کردستان عراق دنبال می‌شود. هدف اصلی پاره پاره کردن اجزاء امت واحده است تا مانع اتحاد و اقتدار جهان اسلام گردند. قرآن کریم تنازع را موجب سستی و فشل و از دست رفتن قدرت و شوکت دانسته و از آن نهی کرده است. (الانفال: ۴۶) امام خمینی - قدس سره - در فرازی از کلماتشان می‌فرمایند:

قرآن کریم اخطار کرده است به اینکه اگر تنازع کنید فشل می‌شوید. شما آثار فشل را در مسلمین مشاهده می‌کنید، آثار فشل را در کشورهای عربی مشاهده می‌کنید. فشل شدن از این بدتر چه که کشورهای پهناور اسلامی با همه قدرتی که از حیث سیاسی، از حیث نظامی، از حیث ذخایر دارند، در مقابل اسرائیل همه فشل هستند؟ شما فشل را چه می‌دانید؟ جز این است که نتواند یک دولتی یا یک ملتی کاری که باید انجام بدهد، کاری که باید برای حفظ نظام خودش انجام بدهد، نتواند انجام بدهد؟ دشمنی که حمله بر اسلام کرده است و حمله بر بلاد مسلمین کرده است و هر روز توسعه را زیاد می‌کند و قانع به یک کشور هم برای خودش نیست، مسلمین در مقابل او فشل هستند. (امام خمینی، ۱۳۸۷: ج ۱۶، ۳۵)

همچنین مقام معظم رهبری در این باره چنین فرمودند:

اختلاف عقاید فقهی و کلامی می‌تواند هیچ تأثیری در میدان واقعیت زندگی و در میدان سیاست نداشته باشد. مراد ما از وحدت دنیای اسلام، عدم تنازع است تنازع نباشد، اختلاف نباشد (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۵ الف).

از دیگر عناصری که موجب تفرقه در امت اسلامی شده مشاجره، حرمت‌شکنی و توهین است.

مشاجره موجب کدورت می‌شود. امروز این نحو گفتگو را در شبکه‌های ماهواره‌ای و بدتر از آن را در شبکه‌های اجتماعی اینترنتی مشاهده می‌کنیم. فردی یا عده‌ای در یک کانال تلویزیونی حرفهایی می‌زنند که موجب کینه‌توزی می‌شود. اختلافات فقهی و کلامی و تاریخی را برجسته می‌کنند و با تبلیغات سوء علیه همدیگر آتش فتنه را برمی‌انگیزند. برخی از این کانالها بر ساخته استکبار جهانی است و مرکزیت آن در انگلیس و امریکا مدیریت می‌شود و آبشخور آن در اموالی است که از سوی رژیم صهیونیستی و حامیان آن برای تفرقه در جهان اسلام تخصیص یافته است. گاهی یک شیعه متعصب در یک کانال جنجالی به توهین به مقدسات اهل سنت می‌پردازد و گاهی یک اهل سنت با نسبت‌های ناروا به مکتب شیعه آنها را تکفیر می‌کند. فحاشی و بدزبانی و اغراق و غرض‌ورزی در نقل مطالب و محتوای تحریک‌کننده از ابزارهای اصلی این تهاجم زبانی هستند. غرض اصلی دامن زدن به آتش اختلافات است. توهین به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و توزیع فیلم آتش زدن قرآن از جمله این موارد است. مقصد نهایی عبارت است از تحریک مسلمانان افراطی برای بروز دادن خشونت از نوع سربریدن معلم فرانسوی به وسیله یک مسلمان افراطی تا به این وسیله هم نقابی دروغین با رنگ و لعاب خشونت بر چهره اسلام رحمانی بیاورند و هم از این حرکت برای محدودسازی آزادی مسلمانان ساکن اروپا برای اجرای اوامر اسلام به صورتی قانونی و مدون بهره‌مند شوند و هم غیر مسلمانان غربی را نسبت به اسلام بدبین کنند و جلوی رشد روزافزون گرایش به اسلام در غرب را بگیرند. به همین جهت پرهیز از مشاجره و حرمت شکنی و توهین به مقدسات از ضرورت‌های جدی برای تشکیل امت واحده اسلامی است.

این مورد بیشتر زبانی و لفظی است و معمولاً قبل از درگیری فیزیکی روی می‌دهد. چه بسا همین مشاجره‌ها اگر از آن پرهیز نشود به درگیری فیزیکی و درگیری نیز به جنگ بینجامد. قرآن کریم در مورد فحاشی به بت و بت‌پرستان و بدزبانی با آنان هشدار داده و از آن نهی می‌کند:

وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذَلِكَ زَيْنًا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلُهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (انعام: ۱۰۸)

و معبودانی را که کافران به جای خدا می‌پرستند، دشنام ندهید، که آنان هم از روی دشمنی و نادانی خدا را دشنام خواهند داد. این گونه برای هر امتی اعمالشان را آراستیم [تا به کیفر لجاجت

و عنادشان گمان کنند که آنچه انجام می‌دهند نیکوست، [سپس بازگشت همه آنان به سوی پروردگارشان خواهد بود، پس آنان را به اعمالی که همواره انجام می‌دادند، آگاه می‌کند. امام خمینی در بیانی فرمودند:

آن آخوند احمقی که در یک همچو مقطع از زمان به بعض مقدسات شیعه جسارت می‌کند، در صدد این است که در مقابل او هم یک کسی پیدا بشود، آن هم یک چیزی بگوید و موجب بشود که بین مسلمین در یک همچو مقطع از زمانی که دارد وحدت ایجاد می‌کند، اختلاف ایجاد بشود. واقعاً اسلام چه کند با این طرز فکرها، با این طرز عملها؟ اسلام چه کند با این آخوندهایی که خودشان را به صورت یک روحانی درآوردند و در بین مردم پخش هستند؟ این گرفتاری است که در یک همچو موقعی که مسلمین دارند فکر می‌کنند، او به عنوان اینکه من دیدم که بعض از جوانها متمایل به این اجتماع شدند، متمایل به این ایران شدند، تکلیف دیدم به اینکه بگویم اینها مشرک‌اند، اینها مجوس‌اند اینها چطورند و به بعض مقدسات جسارت کردند. این، جز اینکه خدمت به استعمار است، خدمت به قدرتهای بزرگ است و کارشکنی برای اسلام و مسلمین است؟ ما باید فکر کنیم برای این مسائل. مسلمانها باید فکر کنند برای این مسائل و این اشخاصی که این طور در صدد شکستن وحدت مسلمین‌اند (امام خمینی، ۱۳۸۷: ج ۱۹، ۵۱).

مقام معظم رهبری نیز در فرازهایی فرمودند:

خط قرمز از نظر نظام اسلامی و از نظر ما، عبارت است از اهانت به مقدسات یک‌دیگر. آن کسانی که نادانسته، از روی غفلت، گاهی از روی تعصب‌های کور و بی‌جا، چه سنی و چه شیعه، به مقدسات یک‌دیگر توهین می‌کنند، نمی‌فهمند چه می‌کنند. بهترین وسیله برای دشمن همین‌ها هستند؛ بهترین ابزار در دست دشمن همین‌ها هستند؛ این خط قرمز است (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۸).

بدانید تحریک عواطف مذهبی برادران اهل سنت کار بسیار خطا و گناه است؛ این را به عنوان یک اصل بپذیرید. یک نقاط اختلافی وجود دارد. تکیه بر روی این نقاط، شعله‌ور کردن آتش تعصبات در این نقاط اختلاف، این درست همان چیزی است که امروز سازمان‌های جاسوسی امریکا و اسرائیل دنبال هستند؛ این همان چیزی است که آن‌ها می‌خواهند. بعضی‌ها ناخواسته و بدون جیره و مواجب می‌شوند مزدور آن‌ها، همان کاری را که او باید پول بدهد و به دست بیاورد، آن را بدون اینکه از او اجر و مزدی هم بگیرند، برایش دارند انجام می‌دهند و خشم الهی

و سخط الهی را برای خودشان فراهم می‌کنند (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۶).

محور دوم: همکاری در جهان اسلام

معیار همکاری در جهان اسلامی مأخوذ از سبک زندگی رسول الله صلی الله علیه و آله و سنت قطعی ایشان است. عنوان این همکاری منطبق بر عنوان «معیت با رسول الله» است که از کلمه «والذین معه» یعنی کسانی که با رسول خدا هستند، در این آیه شریفه اخذ شده است:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ (الفتح: ۲۹)

این همراهی و معیت به معنای آنست که پیامبر سقفی بالای سر امت اسلام قرار داده و همه باید تحت این سقف واحد بیایند و با هم متحد شوند و امت رسول الله را شکل دهند. آحاد امت واحده رسول الله مسلمانانی هستند که در همه امور نظری و عملی همراه ایشان باشند. ایشان را الگو قرار داده و پای خویش بر جای پای ایشان نهند. اصولاً اصحاب کسانی بودند که از نظر جسمانی همراه و هم صحبت ایشان بودند ولی اصحاب واقعی کسانی بودند که با دل و جانشان نیز همراه ایشان بودند. هم مصاحبت جسمی داشتند و هم مصاحبت و همراهی روحی و معنوی و در کارها با ایشان همراه و هم‌رأی بودند و هر گاه کاری پیش می‌آمد که موجب اختلاف بود از نظر ایشان تبعیت می‌کردند. قرآن در این زمینه چنین بیان می‌دارد:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَىٰ أَمْرٍ جَامِعٍ لَمْ يَذْهَبُوا حَتَّىٰ يَسْتَأْذِنُوهُ (النور: ۶۲)

مؤمنان کسانی هستند که وقتی به همراه او، کاری مشترک برایشان پیش آید (از همراهی او) رویگردان نیستند مگر این که از او اجازه بگیرند.

علامه طبرسی در ذیل آیه می‌نویسد امر جامع و مشترک، امری است که باید با اجماع و همکاری به انجام رسد مثل حضور در میدان جنگ یا مشورت یا نماز جمعه و مانند آن. (طبرسی، ۱۴۰۸: ج ۷، ۲۴۸)

از همین جا روشن می‌شود که معیت با رسول الله ملازم با پذیرش دستورات او و تبعیت از راهبری ایشان است. در عین حال این همراهی و ملازمت دارای دو خصوصیت اصلی است که در آیه فوق بیان شده است: اول مقابله با دشمنان اسلام و دوم رحمت و رأفت بین مسلمانان. اینک به مؤلفات هر یک از این دو خصوصیت می‌پردازیم.

۱- مقابله با دشمن مشترک

اولین ویژگی همراهان رسول الله شدت آنان علیه کفار است. کفاری که علیه اسلام دست به سلاح برده و در میدان جنگ صف‌آرایی کرده‌اند کفار حربی نامیده می‌شوند. اما کفاری که از سر صلح با اسلام درآیند می‌توانند در دار اسلام سکنی گزیده و از حقوق شهروندی برخوردار باشند. شدت علیه کفار حربی نیازمند چهار امر است:

الف. دشمن شناسی جهان اسلام (دشمنان جغرافیایی و دشمنان جهانی)

مسلمانان باید دشمن مشترک خود را بشناسند. در صحنه و روزگار کنونی جهان که دشمنان اسلام از ابزارهای مختلف و پیچیده برای دشمنی استفاده می‌کنند شناخت دشمن بسیار مهم است؛ چه دشمنان جغرافیایی که در لبه مرز ما (جهان اسلام) حضور دارند، مثل آنچه امروز در منطقه کشمیر می‌گذرد؛ چه دشمنان بزرگتر و جهانی، دشمنانی که در مقیاس جهانی، دشمن اسلام تلقی می‌شوند و ما نام آنها را استکبار جهانی نهاده‌ایم که در سلسله آنها آمریکا و رژیم غاصب صهیونیستی قرار دارند. قرآن کریم این نوع کافران را به عنوان دشمنان آشکار مسلمانان معرفی می‌کند. (النساء: ۱۰۱) و همچنین یهودیان و مشرکان را شدیدترین دشمنان برای مؤمنان معرفی می‌کند. (مائده: ۸۲)

حضرت امیر علیه السلام در خطبه ۳۴ نهج البلاغه در باره اهالی کوفه که بعد از جنگ نهروان میل به جنگیدن با دشمن نداشتند می‌فرماید: دشمن نسبت به شما خواب ندارد و هوشیار است ولی شما در غفلت بسر می‌برید. (شریف الرضی، ۱۳۸۸).

مقام معظم رهبری در فرازهای از کلماتشان به این نکته اشاره دارند که ما باید دشمن و حیل‌های او را بشناسیم و غفلت از دشمن، بزرگترین گرفتاری دنیای اسلام است: بزرگ‌ترین گرفتاری دنیای اسلام این است که متوجه توطئه و دست خبیث دشمنان خود نیست؛ این یکی از بزرگ‌ترین یا بزرگ‌ترین گرفتاری دنیای اسلام است (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۳).

امروز روزی است که امت اسلامی چه نخبگان سیاسی و فرهنگی و دینی و چه توده‌های مردم در آن، باید بیش از همیشه هوشیار باشند و حیل‌های دشمن را بشناسند و با آن مقابله کنند (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۵ ب)

ب. مرزبندی با جهان استکبار

بعد از اینکه دشمن شناسی شکل گرفت که دشمن ما چه کسی است و چه نقشه‌ها و حیل‌هایی دارد، گام دوم همکاری این است که در مقابل دشمن مرز مشخصی را تعریف کنیم و خود را از جهان

استکبار جدا سازیم و خطوط قرمز خود را در تعامل با دشمن معلوم کنیم. طوری که اگر کسی وارد آن منطقه قرمز شد معلوم باشد که بجای همکاری با جهان اسلام وارد حوزه همکاری با دشمن شده است. شفاف‌سازی نوع ارتباط با دشمن هدف از این مرزبندی است. مرزبندی ما با دشمن نباید خاکستری باشد طوری که معلوم نباشد که یک کشور اسلامی خاص با استکبار همکاری دارد یا ضدیت می‌کند، این مرز خاکستری باید برداشته و شفاف‌سازی شود. قرآن کریم می‌فرماید:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ (ممتحنه: ۱)

ای کسانی که ایمان آوردید دشمن من و دشمن خودتان را دوستان (یا اولیا) خود مگیرید. این مطلب در کلمات رهبران جمهوری اسلامی نیز بازتاب یافته است:

هیچ گاه سلاح مبارزه با ظلم و استکبار و استضعاف را بر زمین نگذارید؛ و دوستی با دوستان خدا و دشمنی با دشمنان خدا را شعار خود سازید (امام خمینی، ۱۳۸۷: ج ۲۰، ۳۸).

ما با دشمنان، با استکبار سرآشتی نداریم و با برادران مسلمان بنای بر دشمنی و عداوت نداریم؛ بنای بر دوستی و رفاقت و برادری داریم؛ چون معتقدیم باید «أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ وَرُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ» بود؛ این درس امام بزرگوار ما است؛ این خط مسلم جمهوری اسلامی است (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۴).

ج. ترویج روحیه مقابله با دشمنان استکباری

وقتی مرزبندی مشخص شد، باید به فرهنگ سازی اقدام کنیم. یعنی باید روحیه مقابله با دشمنان استکباری را ترویج دهیم. ممکن است هنوز به طور گسترده در جهان اسلام این روحیه وجود نداشته باشد که همه برای تقابل با جهان استکبار آماده باشند و با دشمن مشترک وارد معارضه و مقابله شوند. ما باید روحیه مقابله با دشمنان اسلام را بین سطوح مختلف نخبگان، بین مردم و بین صاحب منصبان حکومتی ترویج دهیم. یعنی لایه‌های مختلف اجتماعی چنان تربیت اسلامی یافته باشند که روحیه مقابله با استکبار در آنها قوت گرفته باشد. دیدگاه مقام معظم رهبری در این مورد چنین است:

امروز نخبگان و سیاستمداران دنیای اسلام مسئولیت سنگینی بر عهده دارند؛ جهان خواران را در کشورها و در قلمرو نفوذ کلام خودشان رسوا کنند؛ تبلیغات خباثت‌آلود آن‌ها علیه اسلام را با عزم راسخ عقیم کنند؛ نگذارند نقشه‌های آن‌ها به نتیجه برسد؛ این مسئولیت بر عهده همه است. دنیای اسلام بالقوه دارای قدرت است. علما، روشن فکران، سیاستمداران، گروهها و جمعیت‌ها، صاحبان قلم، صاحبان بیان و همه کسانی که منبری از منبرهای بین المللی یا ملی را

در هر کشوری بر عهده دارند، مسئولیت سنگینی دارند (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۴).

د. جنگ نرم علیه دشمن با ابزارهای شبکه ای فراگیر و امن

گام آخر در فصل همکاری در جهان اسلام، فعال بودن در حوزه جنگ نرم است، مقابله ما با دشمن مشترک صرفاً به جنگ سخت که با خمپاره و تانک و موشک انجام می‌شود محدود نیست؛ صرفاً در محاصره اقتصادی و تحریم اقتصادی که آن هم به نوعی از انواع جنگ سخت محسوب می‌شود، نیستیم. بلکه علاوه بر دو حوزه، در یک لایه سوم که جنگ نرم در حوزه رسانه است نیز با دشمن مقابله می‌کنیم. ما باید با استفاده از فناوری‌های شبکه‌ای و ابزارهای فراگیر، در حوزه رسانه در جهان اسلام فعال‌تر شویم؛ این ابزارها باید ابزارهای امن باشد ابزاری نباشد که خود دشمن از آنها برای شناسایی فعالان این حوزه استفاده می‌کند، نظام جمهوری اسلامی توانسته و انشاء الله بیش از پیش خواهد توانست که این ابزارها را آماده کند تا ما بتوانیم در حوزه جنگ نرم با ترفندهای نوین دشمن مقابله کنیم؛ چه با تأسیس کانال‌ها و شبکه‌های اجتماعی اینترنتی، چه با تأسیس شبکه‌های ماهواره‌ای و چه با حضور رسانه‌ای به صورت مطلق؛ ما باید در صحنه جنگ نرم هم سربازان و هم فرماندهانی داشته باشیم؛ سازماندهی و انتظام داشته باشیم تا بتوانیم با رسانه‌های استکباری مقابله درخوری را شکل دهیم. این همان ابزاری است که دشمنان اسلام به نحو گسترده و هوشمندی از آن برای مقابله با انقلاب و بیداری اسلامی بهره می‌برند. همسان‌سازی ابزارهای مقابله با دشمن از این آیه قران استفاده می‌شود:

فَمَنْ اعْتَدَىٰ عَلَيكُمْ فَاَعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَىٰ عَلَيكُمْ (بقره: ۱۹۴).

مقام معظم رهبری در این باره به اتحادیه رادیو و تلویزیون‌های اسلامی چنین فرمودند:

امروز استکبار یک امپراتوری عظیم رسانه‌ای درست کرده؛ اخبار را به میل خودشان تحریف می‌کنند، پنهان می‌کنند، دروغ‌هایی را بیان می‌کنند، سیاست‌ها را از این طریق القا می‌کنند؛ آن وقت مدام هم می‌گویند که ما [بی‌طرفیم]! ... در مقابله‌ی با این امپراتوری خطرناک و این مافیای عظیم رسانه‌ای که امروز در اختیار سرمایه‌داران و کمپانی‌های آمریکایی و صهیونیستی است، یک کاری باید انجام داد. این کاری که شما دارید می‌کنید، شروع یک حرکت است؛ این حرکت را بایستی دنبال کرد، باید تقویت کرد، روزبه‌روز باید تشدید کرد، شرکا و همراهان را باید اضافه کنید (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۴).

به نظر ما می‌شود امپراتوری رسانه‌ای صهیونیستی غربی را شکست داد؛ می‌شود این کار را کرد،

اگر همه همت کنیم، می‌توانیم. شکست صهیونیست‌ها در جنگ نرم هم ممکن است؛ همچنان‌که در جنگ سخت، صهیونیست‌ها شکست خوردند؛ همچنان‌که ملاحظه کردید رژیم صهیونیست در لبنان شکست خورد، مجبور به عقب‌نشینی شد، مجبور به اعتراف به شکست شد؛ درحالی‌که همه خیال می‌کردند این یک رژیم شکست‌ناپذیر است. در جنگ نرم هم می‌توان رژیم صهیونیستی و عوامل آن را شکست داد (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۶).

۲- احسان و دوستی با مسلمانان

طبق دستور قرآن افرادی که در کنار رسول خدا هستند باید بریکدیگر مهربان باشند و با محبت عمل کنند و «رحماء بینهم» باشند.

ما به همه می‌گوییم که احترام یکدیگر را حفظ بکنند و به عقاید و مقدسات هم اهانت نکنند. اگر کسی به بهانه عقیده‌ای بخواهد به مقدسات دیگران اهانت کند از نظر ما به هیچ وجه قابل دفاع نیست. محبت، طرفینی است بایستی همه با هم کمک کنند تا محبت به وجود آید و دشمن نتواند سوء استفاده بکند (امام خامنه‌ای، ۱۳۶۸).

یکی از مصادیق رحمت بین مسلمانان، کمک به مظلومان و مستضعفان است؛ در سراسر جهان اسلام عده‌ای هستند که مظلوم واقع شده‌اند و یا مستضعف هستند که باید به آنها رسیدگی و کمک شود؛ کمک‌رسانی به مظلوم یکی از وظایفی است که هر مسلمانی بر عهده دارد؛ قرآن کریم در این باره می‌فرماید:

قرآن کریم:

تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى (المائدة: ۲)

این درسی است که از سنت نبی اکرم صلی الله علیه و آله فرا گرفتیم که فرمود: «هر کس صبح برخیزد و به امور مسلمانان همت نگمارد در زمره آنان نیست و هر کس بشنود که کسی فریاد می‌زند «ای مسلمانان به فریاد برسید» و پاسخ او را ندهد مسلمان نیست (کلینی، ۱۳۶۳: ج ۲، ۱۶۴). علی بن ابی‌طالب در وصیتی که به امام حسن و امام حسین علیهما السلام داشتند فرمودند: «شما دشمن ظالم باشید و یاور مظلوم» (صالح و شریف الرضی، ۱۴۱۴: نامه ۴۷).

امام خمینی در توصیه‌ای که به مسلمانان داشتند فرمودند:

هر دو ابرقدرت، کمر به نابودی ملل مستضعف بسته‌اند و ما باید از مستضعفین جهان پشتیبانی کنیم. ما باید در صدور انقلابمان به جهان کوشش کنیم و تفکر اینکه ما انقلابمان را صادر نمی‌کنیم

کنار بگذاریم؛ زیرا اسلام بین کشورهای مسلمان فرقی قائل نمی‌باشد و پشتیبان تمام مستضعفین جهان است. از طرفی دیگر تمام قدرتها و ابرقدرتها کمر به نابودی مان بسته‌اند، و اگر ما در محیطی در بسته بمانیم قطعاً با شکست مواجه خواهیم شد (امام خمینی، ۱۳۸۷: ج ۱۲، ۲۰۲).

مقام معظم رهبری در تبیین کلام فوق فرمودند:

ما در حمایت از مظلوم نگاه به مذهب طرف مقابل نمی‌کنیم؛ و نکردیم؛ خطّ امام بزرگوار این بود. امام همان رفتاری را که با مقاومت شیعه در لبنان داشت، همان رفتار را با مقاومت سنّی در فلسطین [هم] داشت؛ بدون هیچ تفاوتی. ما همان حمایتی را که از برادرانمان در لبنان کردیم، از برادرانمان در غزه [هم] کردیم؛ بدون هیچ تفاوتی. آنها سنّی بودند، اینها شیعه‌اند. مسئله برای ما، دفاع از هویت اسلامی است، حمایت از مظلوم است، مسئله‌ی فلسطین است؛ امروز در رأس مسائل منطقه‌ی مسلمان‌ها مسئله‌ی فلسطین است؛ این برای ما مسئله‌ی اصلی است. در دشمنی‌هایمان هم فرق نمی‌کند؛ امام بزرگوار مبارزه کرد با محمدرضای پهلوی که شیعه بود به‌حسب ظاهر؛ همان‌طور مبارزه کرد با صدام‌حسین که سنّی بود به‌حسب ظاهر. البتّه نه او شیعه بود، نه این سنّی؛ هر دویشان از اسلام بیگانه بودند اما ظاهر این سنّی بود، ظاهر او شیعه بود. امام با هر دوی اینها یک‌جور مبارزه کرد. مسئله مسئله‌ی سنّی و شیعه و مذهب و مانند اینها نیست؛ مسئله مسئله‌ی اصول اسلام است: «كُونُوا لِلظَّالِمِ خَصْمًا وَلِلْمَظْلُومِ عَوْنًا» این دستور اسلام است. این راه ما است؛ این خطّ ما است (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۴).

امیرالمؤمنین برای دفاع از مظلوم، شرط اسلام را نگذاشته است (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۰).

ظلم مقابل عدالت است و عدالت از محوری‌ترین مفهومی اجتماعی است که ادیان الهی بدان دعوت کرده‌اند.

انبیاء در طول تاریخ در کنار مظلومان قرار گرفته‌اند؛ یعنی برای عدالت عملاً پیکار کردند. ملاحظه کنید؛ در قرآن کریم تصریح شده که انبیاء با طواغیت مواجه‌اند، با مترقین مواجه‌اند، با ملأ مواجه‌اند؛ که همه‌ی اینها جزو طبقات ستمگرند؛ بنابراین پیغمبران در معارضه‌ی بین ظالم و مظلوم، همیشه در طرف مظلوم قرار گرفتند؛ یعنی برای عدالت وارد میدان شدند و جنگیدند (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۰).

منابع:

- امام خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۴، ۶ اردیبهشت). بیانات در دیدار کارگزاران نظام. مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی. بازیابی از <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3277>
- امام خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۰، ۲۷ اردیبهشت). بیانات در دومین نشست اندیشه‌های راهبردی. مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی. بازیابی از <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=12496>
- امام خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۸، ۲۹ اردیبهشت). بیانات در دیدار مردم سقز. مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی. بازیابی از <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=6952>
- امام خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۳، ۱۳ خرداد). بیانات در دیدار شرکت کنندگان در سی‌ویکمین دوره‌ی مسابقات بین‌المللی قرآن کریم. مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی. بازیابی از <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=26600>
- امام خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۶، ۲۴ خرداد). پیام در پی هتک حرمت حرمین عسکرین. مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی. بازیابی از <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=253>
- امام خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۴، ۲۶ مرداد). بیانات در دیدار اعضای مجمع جهانی اهل بیت علیهم‌السلام و اتحادیه‌ی رادیو و تلویزیون‌های اسلامی. مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی. بازیابی از <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=30524>
- امام خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۵ الف، ۳۰ مرداد). بیانات در دیدار شرکت کنندگان در همایش کنفرانس وحدت اسلامی. مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی. بازیابی از <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3347>
- امام خامنه‌ای، سید علی (۱۳۶۸، ۱۹ مهر). بیانات در دیدار ائمه‌شناسان مختلف مردم. مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی. بازیابی از <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2201>
- امام خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۶، ۲۳ آبان). بیانات در دیدار کارگزاران حج. مؤسسه پژوهشی

فرهنگی انقلاب اسلامی. بازیابی از <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3410>

امام خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۰، ۱۶ آذر). بیانات در خطبه‌های نماز جمعه ۲۱ رمضان. مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی. بازیابی از <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3096>

امام خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۵، ۸ دی). پیام به کنگره عظیم حج. مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی. بازیابی از <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=235>

امام خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۵، ۱۸ دی). بیانات در دیدار مردم قم در سالروز عید سعید غدیر خم. مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی. بازیابی از <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3374>

امام خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۶، ۲۶ دی). بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در کنفرانس اتحادیه بین‌المجالس سازمان همکاری اسلامی. مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی. بازیابی از <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=38725>

امام خمینی، روح‌الله (۱۳۸۷). صحیفه امام: مجموعه آثار امام خمینی (س) (بیانات، پیام‌ها، مصاحبه‌ها، احکام، اجازات شرعی و نامه‌ها): بخش ضمیمه. تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س). بازیابی از

<https://db.ketab.ir/bookview.aspx?bookid=1271129>

زمخشری، محمود بن عمر (۱۴۰۷). الکشاف. مصطفی حسین احمد، محمد علیان مذکور، احمد بن المنیر اسکندری، و محمد علیان مرزوقی. بیروت: دار الكتاب العربی.

شریف الرضی، محمد بن حسین (۱۳۸۸). نهج البلاغه (ترجمه انصاریان). امام اول علی بن ابی طالب (ع)، ترجمه‌ی حسین انصاریان. قم: دار العرفان.

صالح، صبحی؛ و شریف الرضی، محمد بن حسین (۱۴۱۴). نهج البلاغه (صبحی صالح). امام اول علی بن ابیطالب (ع) و محمد بن حسین شریف الرضی. قم: موسسه دار الهجرة.

طباطبایی، محمدحسین (۱۴۱۷). المیزان فی تفسیر القرآن. قم: دفتر انتشارات اسلامی جامعه‌ی مدرسین حوزه علمیه قم.

طبرسی، فضل بن حسن (۱۴۰۸). مجمع البیان. فضل الله یزدی طباطبایی، تصحیح هاشم رسولی.

